

Spirula

41 (3-4)

mededelingenblad bij VITA MARINA

Spirula vol. 1 nr.3/4 31 augustus 1992

INHOUD

Geachte abonnee	1
Wij zoeken nog steeds kopij	2
Zoekertjes	2
Het eerste Chiton-symposium	3
Oude & Nieuwe tijdschriften	4
The Cowry N.S.	5
Of Sea and Shore verschijnt weer	5
Steeds weer nieuwe krabbenvondsten langs nederlandse en belgische kusten	6

GEACHTE ABONNEE

Samen met deze Spirula ontvangt U de nummers 3 en 4 van Volume 41. De redactie heeft de afgelopen weken hard gewerkt om de puntjes op de i te zetten en de teksten, foto's en illustraties in de juiste lay-out op papier te krijgen. In de afgelopen maanden is veel tijd gestoken in het stroomlijnen van de organisatie en het opzetten van een promotie-campagne voor Vita Marina. Voor de continuïteit van het blad is het noodzakelijk om ook in het buitenland nieuwe abonnees en auteurs te werven. Het doet ons dan ook veel genoegen dat we Freek Titselaar bereid hebben gevonden om de marketing en promotie van Vita Marina op zich te nemen. Uiteindelijk streven we naar een situatie waarin we kunnen rekenen op een ruimere hoeveelheid kopij uit binnen- en buitenland, zodat de redactie minder tijd hoeft te steken in het werven van auteurs en meer tijd kan besteden aan het eigenlijke redactiewerk.

Volume 41 is thans met 138 pagina's en in totaal 16 kleurplaten naar tevredenheid van de redactie afgesloten. Voor volume

Redactie en administratie:
Postbus 64628, 2506 CA DEN HAAG
Telefonische inlichtingen:
071-763170
(op dinsdagavond van 19.30-22.00 u.)
Adreswijzigingen en opgave van
zoekertjes alleen schriftelijk.

42 zijn al weer enkele interessante artikelen in het vooruitzicht te stellen. Zowel (systematisch)malacologische- als veldwerkartikelen. We doen ons best nog dit jaar het eerste deel van Volume 42 te laten verschijnen.

Voor de belangstellenden van de Noordzeeweekdieren-serie is het verheugend te kunnen melden, dat er toch een afronding zal komen in de nieuwe Vita.

ABONNEMENTSGELDEN

U zult gemerkt hebben dat we niet zoals gebruikelijk aan het einde van het kalenderjaar een acceptgiro toestuurd. U ontvangt deze in het vervolg pas bij het verschijnen van het laatste nummer van een volume (steeds bestaande uit 4 nummers). Om U nu niet te confronteren met een plotselinge acceptgiro wordt deze U pas bij het eerste nummer van volume 42 toegezonden. Nadrukkelijk verzoeken wij ook Belgische abonnee's te wachten met betalen totdat zij een rekening krijgen gestuurd.

WIJ ZOEKEN NOG STEEDS KOPIJ

Indien U gedurende langere tijd studie heeft gemaakt van een groep mollusken of andere lagere dieren of indien U veel ervaring heeft met veldwerk in een bepaald gebied dan is het in principe mogelijk om hierover een artikel te publiceren in Vita Marina. Aarzelt U alstublieft niet om de redactie te benaderen met een concrete vraag of voorstel. Zij zijn altijd bereid U de voorwaarden voor publicatie duidelijk te maken en U op weg te helpen met het schrijven van Uw artikel.

Auteurs kunnen zowel de bijstand van de redactie als van wetenschappelijke reviewers verwachten. Uw artikel verschijnt uiteindelijk in een kwalitatief hoogwaardig blad. U ontvangt steeds 50 overdrukken van uw artikel. En wellicht is het nuttig te weten dat Vita Marina ook in de Zoological Records wordt gerefereerd.

ZOEKERTJES

Bernard Landau, is geïnteresseerd in Tertiaire Mollusken en zoekt contact voor het ruilen van FOSSIELE SCHELLEN.

U kunt hem schrijven op het volgende adres:

International Health Centre
Trav. Eng. Duarte Pacheco 11-1
8200 Albufeira, Portugal

Wie heeft ervaringen met het verzamelen van schelpen in het gebied onder Brest, Bretagne (Finistère) en met het duiken in dit gebied, vooral bij Camaret-sur-Mer? Informatie graag aan Erik Veldhuis, Jacob van Ruysdaelstraat 19, 7482 XA Haaksbergen, te. 05427-15778.

AANGEBODEN 4 stuks grijsgelakte metalen kastjes. Elk kastje bevat 7 laden met afmetingen: voorzijde 25 cm, diepte 37 cm, hoogte 4 cm.

H.Griede, Arnhem. Tel.: 085-616736

Aangeboden: Twee series ZOOLOGICAL RECORDS, MOLLUSCA.

A: vol. 65 t/m 71 (1928-1934) Hfl. 250,-
B: vol. 86 t/m 106 (1949-1969), ontbreken vol. 94 en 101. Hfl. 600,-

Te bevragen bij de redactie (dinsdagavond tussen 19.30 en 22.00 uur, tel. 071-763170.

IMPRESSIE VAN HET EERSTE INTERNATIONALE CHITON-SYMPOSIUM

Jan Paul Buys

In december 1991 werd in Adelaide, Zuid Australië, het eerste internationale Chiton-symposium georganiseerd. Als je geïnteresseerd bent in keverslakken, een groep die niet iedere dag in de belangstelling staat, dan is zo'n symposium een geweldige kans om kennis uit te wisselen en om een aantal mensen eens persoonlijk te ontmoeten.

Na een verblijf van vier weken in Nieuw Zeeland kwamen we 24 november, 's-avonds laat, aan op het vliegveld van Adelaide. Het was op dat moment windstil en de temperatuur lag rond de 35° C, snikheet dus. We waren wat eerder gekomen om deel te kunnen nemen aan een drietal pre-symposium excursies.

De eerste excursie leidde naar Hamilton in de staat Victoria. Hamilton is behalve vanwege de wol ook bekend vanwege een aantal rijke mioceen- en plioceen-ontsluitingen, waarin relatief veel keverslakken voorkomen. gedurende de drie dagen dat we hebben gezocht heeft echter alleen de excursieleider twee Chiton-kleppen gevonden. De rest moet er thuis uitkomen, onder de microscoop. Er zijn wel veel andere schelpen los verzameld, waarvan de meest opmerkelijke misschien wel een fossiele *Cypraea* is van 13 cm. Een leuk detail is dat er gedurende deze tocht een journalist van 'The Age', een dagblad uit Melbourne, is meegegaan, die een reportage heeft

gemaakt van het verzamelwerk. De tweede excursie leidde naar een ontsluiting in de buurt van Morgan, waarbij we werden begeleid door een zestal leden van de Malacological Society van Zuid Australië. Hier vonden we naast een aantal *Trivia's*, vooral veel *Turritella's*. De derde excursie leidde naar de Willunga-ontsluiting aan de kust. Iedereen begon hier echter spontaan in het littoraal levend materiaal te verzamelen in plaats van fossielen.

Het symposium zelf bood een gevarieerd programma, waarin paleontologie, ecologie, systematiek, fysiologie en (ultra) structuur aan bod kwamen. In totaal waren er ongeveer 20 participanten uit 7 landen. De openingsrede werd verricht door de minister van cultuur van Zuid-Australië. Karen Gowlett, de organisator van het symposium, presenteerde een nieuw genus voor een diep-water Chiton uit de wateren ten oosten van Nieuw Zeeland en een nieuwe definitie van het genus *Notoplax*. Het genus *Pseudotonicia* met als enige soort *P. cuneata*, een endeem uit Nieuw Zeeland, is in ere hersteld en opnieuw gedefinieerd. Verder werden een aantal aardige ecologische studies gepresenteerd en een zeer uitgebreide en waardevolle studie van David Macey et al. over de ultrastructuur van Chiton-radula's. Deze laatste studie heeft behalve meer inzicht in de structuur en de mechanische eigenschappen van de radula's ook veel inzicht opgeleverd in de manier waarop radula's worden gevormd en de wijze waarop biomineralen worden afgezet. Opmerkelijk was de presentatie van *Triplicatella disdomea*, de oudste Chiton die tot nu toe bekend is. Deze

keverslak uit het vroege Cambrium van Zuid Australië was namelijk slechts enkele maanden voor het symposium heel toevallig ontdekt door een student.

De sfeer op het symposium was zeer gemoedelijk en opvallend veel participanten hadden de reis grotendeels uit eigen middelen bekostigd. Een gemotiveerd gezelschap dus. Tijdens de vrije dag binnen het symposium zijn we door Lance Milne, een groot Chiton-verzamelaar, ex-lid van de tweede kamer van Zuid Australië en nu ruim 70 jaar oud, uitgenodigd voor een verzameltocht in de buurt van Adelaide. Een bijzondere dag die ook nog een hoop Chitons heeft opgeleverd.

Na afloop van het symposium werden er nog een drietal mariene excursies georganiseerd naar Victor harbour en Yorke Peninsula, waarbij gesnorkeld en gedoken kon worden. Wij hadden hier zelf helaas geen tijd voor maar achteraf hoorden we dat de verzamelaars flink aan hun trekken waren gekomen. Het feit dat er voor de kust een witte haai was gesignaleerd was reden voor de organisatoren om voor andere locaties te kiezen. Dit gegeven zorgde uiteraard voor wat extra spanning tijdens het verzamelen.

In principe wordt er over vijf jaar weer een Chiton symposium georganiseerd. De exacte tijd en locatie zijn echter nog niet bekend.

OUDE & NIEUWE TIJDSCHRIFTEN, OFWEL HET KAF VAN HET KOREN SCHEIDEN

Jeroen Goud

Er verschijnen momenteel, nogal wat nieuwe of tenminste vernieuwde schelpentijdschriften. Eerst was er de aankondiging van *Of Sea and Shore*, dat na vele jaren weer terug zou komen. Welnu dat is tot ons plezier ook gebeurd.

Dan was er een uitgebreide wereldwijde mailing van *World Shells*, waar met veel bombarie, op een wat verouderde Amerikaanse stijl, een full-color magazine werd aangekondigd. Het eerste nummer is er inderdaad gekomen, en full-color dat is het. Kosten nog moeite zijn gespaard. Helaas is de moeite hoofdzakelijk gestopt in een luxe verkooplijst van vooral dure schelpen, uiteraard veel *Cypraea's* en algemene inleidingen over bijvoorbeeld fossielen, over tropische landslakken of over Italiaanse mediterrane schelpen, niet bepaald artikelen waar we op zitten te wachten. Een honderd pagina's tellend tijdschrift voor \$ 15,- lijkt niet veel, maar interessante informatie staat er op enkele pagina's na, nauwelijks in. Bij mij komt de directe koppeling van een magazine aan de verkoop van aanzienlijke hoeveelheden schelpen (bij bestellingen wordt de abonnementsprijs weer in mindering gebracht) wel erg onsmakelijk over. Ik ben benieuwd hoe lang dit stand zal houden. En dan is er een gelukkig veel zinniger ogend initiatief om 'The Cowry' nieuw leven in te blazen. Op verzoek van de redacteur plaatsen we onderstaande brief, waar u op kunt reageren:

THE COWRY N.S. Announcement and call for papers.

The proposal to revive 'The Cowry' magazine has been favorably received, and it thus appears justified to start planning its reappearance. The Cowry N.S. (New Series) will commence in 1993 but, because of concerns over a sufficient number of suitable contributions, it will be published in irregular intervals and issues will not be bracketed into volumes. For logistical reasons, subscriptions will be payable on a four-issue basis, however they will not necessarily amount to annual subscriptions. The publication will be in the A4 format (ca. 21 x 28 cm). A trade/buy/sell section will be available in the form of line advertisements (no display ads permitted) at U.S.\$ 2.50 per line (ca. 16 words) for the first run and one-half that for reruns. Announcements will be printed free of charge, but will be subject to suitability, evaluation and space restrictions. The cost of subscriptions has been set at U.S.\$ 28 for individuals and U.S. \$ 56 for libraries, which is not much considering that this will be a highly specialized periodical (= small press run = high unit cost) that will accept color illustrations.

To reiterate some of the initial survey /announcement, The Cowry N.S. is envisioned as an international journal dealing with all aspects of the taxonomy, biology and phylogeny of the Cypraeacea (with the most closely related superfamily, the Velutinacea, not necessarily excluded). It will be a refereed publication with a board of contributing editors/reviewers, which is a must for dealing with taxonomic issues.

Potential contributors are asked to communicate intended topics and approximate dates of their availability, and to request a copy of the editorial policy.

Address correspondence to J. Zidek, P.O. Box 95, Socorro, NM 87801, U.S.A.

OF SEA AND SHORE VERSCIJNT WEER

Na jaren van afwezigheid heeft dit destijds toch wel populaire blad nu zijn 'come-back' gemaakt. Wat direct opvalt zijn de full-color omslagen van de eerste nummers in tegenstelling tot de zwart-wit omslagen van de latere nummers. In de uitvoering heeft men kennelijk een stapje terug moeten doen. Op zich helemaal niet erg, maar hoopvol keken wij direct naar een verbeterde drukwaliteit van de inhoud van dit magazine, maar helaas ook daar kunnen we niet echt enthousiast over zijn. Aardiger wordt het als we naar de artikelen kijken welke er tot nu toe in zijn verschenen. Hier volgt een selectie van titels:

Vol.13 No.4: R. Tucker Abbott: Shelling in Southeast Asia; Igor Bondarev: Patagonian Deepwater Volutes; Eugene V.Coan: The Role of the Amateur in the Development of the Malacology in the Western United States; Tom Rice: 1989 Trip Along Mexico's West Coast.

Vol.14: Richard Salisbury: Shelling Guantanamo Bay, Cuba; W. Krommenhoek: Beach Found Cowries in the Seychelles and Indonesia; Richard Salisbury: Meters A to Z, part 1-3; Paul Callomon: Shell Collecting on the Kii Peninsula, Japan; Joanne Lightfoot:

Caecidae of the Western Atlantic; Roland C. Anderson: A note on the Veiled Chiton; J. Ross Mayhew: Chlamys islandica (Müller, 1776): Glory of the Northwest Atlantic.

Tot zover een aantal titels van artikelen welke uiteraard zeer verschillend van inhoud en omvang zijn, maar zo kunt u toch min of meer een indruk krijgen. Stelt U echter niet te veel voor van de uitvoering van het geheel, die is tamelijk eenvoudig. Desalnietemin staat er voor de geïnteresseerde aardig wat informatie in; al blijven wij het jammer vinden dat meer en minder waardevolle stukjes zo rommelig door elkaar staan.

Abonnementen per volume (4 nummers) kosten \$ 17,50. Zend daartoe uw adres naar P.O. Box 219; Port Gamble, WA 98364, USA.

De Gezaagde krab, *Pirimela denticulata*. (naar Adema, 1991; tek. P. van 't Zelfde)

De strandkrab, *Carcinus maenas*. (naar Adema, 1991; tek. J. Wessendorp)

STEEDS WEER NIEUWE KRABBENVONDSTEN LANGS NEDERLANDSE EN BELGISCHE KUSTEN

door Gab Mulder

De laatste tijd wordt er in diverse publicaties melding gemaakt van het verschijnen van minder algemene Crustacea-soorten, in de nederlandse en belgische wateren. Het lijkt wel of na het in 1991 verschenen boek van Hans Adema: 'Krabben van Nederland en België' de interesse voor deze diergroep is toegenomen. Of is het misschien zo dat we nu een goed boek hebben om onze vondsten te kunnen determineren? Misschien is ook onder onze lezers de interesse gewekt; een aantal van deze artikelen brengen we in verkorte vorm onder uw aandacht:

Vierde vondst van *Pirimela denticulata* in Nederland.

Pierre Bonnet maakt in het Zeepaard nr. 1 - 1992 melding van de vondst van *Pirimela denticulata* (Montagu, 1808). Deze krabbesoort met de nederlandse naam 'Gezaagde krab' werd op 20 oktober 1991 na een paar dagen storm op het strand van Oostkapelle tussen het massaal aangespoelde Riem- en Knotswier gevonden.

Zijn verspreidingsgebied omvat de oostelijke Atlantische Oceaan, de Noordzee en de Middellandse Zee. Het is een klein krabbesoortje dat enigzins lijkt op de Gewone strandkrab. Het is dus heel goed mogelijk dat er al eerder exemplaren zijn verzameld, maar niet als

zodanig zijn gedetermineerd. De soorten zijn van elkaar te onderscheiden doordat de laatste leden van de laatste en de voorlaatse looppot bij de Gezaagde krab gelijk van vorm zijn, terwijl bij de Gewone strandkrab het laatste lid van de laatste looppot duidelijk breder en platter is (zie tekening). Bovendien zijn de lobben tussen de ogen bij de Gezaagde krab veel puntiger dan bij de Gewone strandkrab. Het gevonden exemplaar heeft zijn laatste rustplaats gekregen in de collectie van het Museum in Den Haag. (samengevat naar P. Bonnet, 1992)

Voorkomen van het zuiderzeekrabbetje *Rhithropanopeus harrisi* (Gould, 1841) in de Westerschelde.

Rhithropanopeus harrisi is geen onbekende van onze wateren. Oorspronkelijk is het een bewoner van de Amerikaanse oostkust. Een spectaculaire uitbreiding heeft er voor gezorgd dat deze soort zich omstreeks 1874 in Nederland heeft gevestigd; allereerst in en rond de Zuiderzee en tot 1961 ook in het Delta-gebied. Na 1977 werd ze vooral nog in het brakke Veerse Meer aangetroffen. Na de afsluiting van het Veerse Gat ontstond hier door vermindering van het zoutgehalte een ideaal biotoop. Volgens waarnemingen van P. van Damme, J. Mees & S. Marre komt het zuiderzeekrabbetje nu ook voor in de Westerschelde. Tussen mei 1985 en augustus 1987 werden er in de Westerschelde ter hoogte van Prosperpolder een dood exemplaar en twee schaarpoten gevonden. Sinds september 1991 worden de vissen en kreeftachtigen die met het koelwater van de centrale van

Doel meekomen, maandelijks bemonsterd. Op 20 december 1991 werden op deze wijze 5 levende exemplaren van het zuiderzeekrabbetje verzameld. Een en ander lijkt het vermoeden van Adema (1991) te bevestigen dat het zuiderzeekrabbetje zich definitief in de Westerschelde heeft gevestigd. (samengevat naar P. van Damme, J. Mees & S. Marre, 1992)

Het zuiderzeekrabbetje *Rhithropanopeus harrisi*. (naar Adema, 1991; tek. P. van 't Zelfde)

Considérations Générales sur *Liocarcinus vernalis* (Risso, 1827) et Remarques sur la Présence en Mer du Nord. (Crustacea, Decapoda, Branchyura, Portunidae).

d'Udekem d'Acoz en Rappé (1991) melden in 'De Strandvlo' de regelmatige waarnemingen van de Grijze zwemkrab *Liocarcinus vernalis* sinds 1989. Oorspronkelijk een zuid-europese soort, bekend van de Middellandse Zee, en van de Atlantische kust van Noord-Afrika tot aan la Rochelle in zuid-west Frankrijk. De soort is een verwant van de *holsatus*-groep, waartoe ook de Gewone zwemkrab *Liocarcinus holsatus* (Fabricius, 1798) en de Gemarmerde zwemkrab *Liocarcinus marmoreus* (Leach, 1814)

behoren.

Deze voor onze kustwater nog niet eerder waargenomen soort is tot op heden bekend van Het Kanaal, het noordwesten van Frankrijk en van de zuidelijke Noordzee, van de Belgische kust tot aan Noordwijk. In België komt de soort zelfs algemeen voor.

De grijze zwemkrab, *Liocarcinus vernalis*.
(naar Adema, 1991; tek. I. van Noortwijk)

Ook in Nederland is de soort waargenomen; in maart en april 1991 werden na de zandopspuitingen in Scheveningen diverse exemplaren verzameld, zowel op het strand van Scheveningen als op het strand tussen Katwijk en Noordwijk. Dit zand was afkomstig uit de Noordzee, 20 km uit de kust voor Scheveningen.

Hoe de soort hier is gekomen is nog niet geheel duidelijk. Adema (1991) spreekt het vermoeden uit dat de soort met de invoer van oesters hier verzeild is geraakt.

Dat de Grijze zwemkrab zo noordelijk heeft kunnen stand houden ligt waarschijnlijk aan de zachte winters van 1988/89 en 1989/90. Maar ook de strengere winter van 1990/91 heeft de soort nu overleefd. Het is dus afwachten of hij zich na een aantal strenge winters nog zal kunnen handhaven. Laten we het hopen, want het geeft onze speurtochten langs de vloedlijn weer een extra dimensie.

(samengevat naar d'Udekem d'Acoz, 1991)

Literatuur

ADEMA, H., 1991. De Krabben van Nederland en België. Leiden.

BONNET, P., 1992. Vierde vondst van *Pirimela denticulata* in Nederland. - Het zeepaard, 52 (1).

DAMME, P. VAN, J. MEES & S. MAEBE, 1992. Voorkomen van het zuiderzee-krabbetje *Rithropanopeus harrisi* (Gould, 1841) in de Westerschelde. - De strandvlo, 12(1): 19-21.

d'UDEKEM d'ACQZ, C., 1991. Considérations Générales sur *Liocarcinus vernalis* (Risso, 1827) et Remarques sur la Présence en Mer du Nord. (Crustacea, Decapoda, Branchyura, Portunidae). - De strandvlo, 11(4): 84-100.